

УДК 94(477) «192»: 796 [- 053:63

ПОЛТАВЕЦЬ **Наталія Веніамінівна**,
аспірантка кафедри археології та
спеціальних галузей історичної науки
Черкаського національного
університету імені Богдана
Хмельницького,
e-mail: natasha_poltavets@ukr.net

СІЛЬСЬКА МОЛОДЬ У ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОМУ РУСІ УСРР

У статті розглядаються питання розвитку спортивно-фізкультурного масового руху на селі у 1920-х роках. Висвітлено основні проблеми та організаційні засади сільської фізкультури і спорту. Проаналізовано форми занять фізкультурою у різні пори року. З'ясовано, що у досліджуваний період фізична культура і спорт були включеними до курсів політичної освіти, що надавало цій галузі цілеспрямованого агітаційно-пропагандистського забарвлення. Окреслено завдання, які виконувала фізкультура і спорт у зазначений період. Автор приходить до висновків, що у складних соціальних та економічних умовах можливість розвитку спортивно-масового руху існує, однак, за умови всебічної підтримки держави та високої активності громадськості.

Ключові слова: фізична культура, спорт, сільська молодь, фізкультурні гуртки, футбол, дозвілля.

Постановка проблеми. В сучасних умовах політики децентралізації значна увага, зокрема, приділяється молодіжним питанням. Становлення сучасної молоді супроводжується цілим комплексом проблем. Актуальним є створення належних умов для цілісного особистісного зростання, що включає в себе як духовний, так і фізичний розвиток. Особливо це стосується сільської молоді, соціальне становлення якої відбувається в умовах скорочення мережі об'єктів соціально-культурної освітньої та медичної інфраструктури сільської місцевості. Наразі формування здоров'я молоді сполучається із вкрай агресивним впливом оточуючого соціального і психологічного середовища. Спостерігається низький контроль над рекламою тютюну, алкогольних напоїв, шкідливих продуктів харчування, що сприяє лояльному ставленню до них молодих людей. Тож складним завданням сучасності є виховання фізично здорової молоді, що, у свою чергу, сприятиме як успішності її подальшої долі, так і відтворенню суспільства, його продуктивності праці, сприятиме безпеці держави та формуванню активного громадянського суспільства. З огляду на це доцільним є дослідження та переосмислення і мобілізація історичного досвіду із залучення сільської молоді до занять фізичною культурою і спортом, у тому числі й у соціальному відношенні кризових умовах, якими були 1920-ті роки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш помітним сучасним дослідником історії фізкультурного та спортивного життя першої половини ХХ століття є Ю. О. Тимошенко. Науковець у своїх публікаціях аналізує ступінь популярності й поширення різних видів спорту в УСРР та особливості їх пропаганди з боку держави, зокрема й у 1920-ті роки [1-2]. Порушуються фізкультурно-спортивні теми й іншими дослідниками. Аналіз заходів партійно-державних органів та громадських організацій з перебудови фізкультурної роботи серед населення здійснили у своїй статті Г. Савченко та Є. Хоменко [3]. На основі фотодокументів висвітлює процес виникнення радянських спортивних свят у своїй публікації Є. Бутакова [4]. Організаційні засади фізичного виховання молоді в радянській Україні у 1920-х роках досліджує Г. П. Ковальчук [5]. Висвітлення історії футболу в історико-краєзнавчому аспекті належать В. М. Мельниченку [6] і В. Б. Страшевичу [7]. Водночас історіографічний аналіз засвідчує, що ряд проблем з історії розвитку фізичної культури і спорту в сільській місцевості УСРР майже не розроблені сучасними дослідниками, що й зумовлює необхідність нашої розвідки.

Метою статті є аналіз і висвітлення фізкультурно-спортивного руху сільської молоді у 1920-х роках.

Виклад основного матеріалу. Одним із санкціонованих у 1920-х роках владою і партією видів дозвілля для молоді на селі була фізкультура і спорт. Фізична культура, як фактор виховних та оздоровчих заходів, на думку комуністичних ідеологів, не повинна була обмежуватись лише відповідними вправами, а охоплювати й особисту гігієну та гігієну праці. Активно пропагувалася ідея, що фізична культура і спорт здатні докорінно змінити

спосіб життя молоді, витіснити шкідливі звички і прояви девіантної поведінки. Тож завдання радянської фізкультури передбачали не лише оздоровчий, а й культурно-освітній та військово-патріотичний аспекти. Крім цього, владою на фізкультуру покладалася важлива функція – виховання духу колективізму. Важливою у цьому контексті стала постанова Вищої ради фізичної культури 1924 року, у якій заборонялося нагороджувати і преміювати за індивідуальні досягнення. Натомість за командний характер перемоги відзначались фізкультурні організації і гуртки. Партійний та комсомольський актив повсюдно закликав на боротьбу проти «ухилів у фізкультурній роботі», а саме індивідуалізму, рекордсменства, однобічності і «сокілства» – тобто, ідеологічно неприйнятних форм фізкультурно-спортивної роботи [8, 273]. Водночас заохочувались колективні форми проведення дозвілля сільською молоддю на базі фізкультурних гуртків. Зокрема, владою на місцях культивувалися проведення спортивних екскурсій, масових рухливих ігор, доповідей, лекцій відповідної тематики, а також організація тиру та стрільби.

Однак, вищезазначені «ухили» не були єдиним спірним питанням у визначенні розвитку фізичної культури в УСРР. Зокрема, існувала течія прихильників гігієністичного напрямку розвитку фізичної культури. До їх складу належали лікарі, що наполягали на заняттях сільського населення фізичними вправами, які б сприяли покращенню загального стану сільських мешканців та слугували засобом оздоровлення. Лікарі розробляли цілі комплекси спеціальних програм із занять фізичною культурою й публікували їх у місцевих газетах та журналах. Часто медичні працівники публікували статті присвячені оздоровчому впливу фізичного виховання на молоде покоління [9, 32]. Загалом заходи з фізкультури і спорту повинні були відповідати обставинам тяжкої повсякденної роботи сільської молоді та сприяти боротьбі із однобічним захопленням одним видом спорту, що вважалося вкрай шкідливим. Для сільської молоді, зокрема, пропонувались легкі гімнастичні, дихальні вправи, спортивна ходьба та різноманітні спортивні ігри. При цьому лікарів, фельдшерів, вчителів, а іноді студентів залучали до проведення гурткових занять з фізкультури, бесід, читання лекцій з основ гігієни, тощо [10, 17].

Провідниками спортивно-масового руху на селі стали організації ЛКСМУ та профспілки. Значну вагу у цій справі покладали й на сільських вчителів. Основною формою фізкультурної роботи на селі радянська влада визначила гурткову. Тому протягом 1920-х років масово створювали гуртки фізкультури при громадських організаціях, школах, цукроварнях, інших установах і підприємствах. Інструкторами були вчителі, керівники допризовної підготовки молоді або демобілізовані червоноармійці [10, 17].

Джерелами фінансування фізкультурної роботи були місцеві ради, кооперація, профспілки, сільські політосвітні організації. Головним організаційним центром спортивно-масової роботи на селі стало Всеукраїнське товариство «Селянський будинок». На цю політосвітню громадську організацію покладалася справа фізичного виховання сільської молоді, тимчасове матеріальне забезпечення гуртків та передплата спортивної періодики, наочних агітаційних матеріалів, тощо [11, 34]. Проте часто установи-підклубальники не мали коштів на розвиток фізкультури. Такі обставини зумовлювали пошуки шляхів самозабезпечення новостворених гуртків.

Кожен гурток фізичної культури очолювало бюро, склад якого погоджувало правління місцевого осередку «Селянського будинку». У своїй роботі бюро повністю підлягало керівництву з боку сільбуду. Усі методичні, спортивно-технічні вказівки інструктори отримували від окружної чи районної ради фізичної культури. Обов'язки бюро гуртка передбачали розробку розкладу роботи, який погоджувався із планом Окружної ради фізичної культури. Бюро гуртка організовувало змагання, екскурсії, стежило за дотриманням правил внутрішнього розпорядку, встановлювало графік чергування гуртка, вело облік роботи, займалося пошуками керівників для різних видів спортивно-масової роботи, влаштовувало фізкультурні демонстрації під час культурно-масових свят. Керівники гуртка зобов'язувались звітувати перед радою фізичної культури за виконану роботу. Фізкультурні гуртки, як правило, запозичували назву організацій, при яких створювались. Щоправда, члени гуртка могли обирати у якості назви імена революціонерів чи революційні події. Мали і свій прапор, який затверджувало правління сільбуду й рада фізичної культури, а також – право носити значок фізкультурника. Кожен гурток запроваджував на власний розсуд форму одягу, або як її називали «фізкультурницький стрій», який реєструвала рада фізкультури. Гурток мав

поділ на чоловічі, жіночі й дитячі групи. Фізкультурні вправи та ігри намагалися пристосувати до віку, фізичного розвитку та статі. До змагань, зазвичай, допускалися юнаки від 18 років, а дівчата від 16 років при задовільному фізичному стані [12, 14].

Слід зазначити, що тема фізичного виховання була включена у курси політичної освіти. Ця справа належала до компетенції Головного політико-освітнього комітету при Народному комісаріаті освіти УСРР, який об'єднував усю політико-освітню та агітаційно-пропагандистську роботу в країні. В інструкціях Головополітосвіти рекомендувалось виділяти близько 4-ох годин на ознайомлення слухачів із організаційними, методичними й практичними відомостями цього напрямку. При сільбудах читали лекції, у яких містились роз'яснення про мету і завдання фізкультури, види фізичних вправ, спортивних ігор. Також запрошували лікарів, які вели бесіди про основи гігієни, санітарію побуту [13, 17].

Частим явищем у селі було самодіяльне прагнення молоді до занять фізкультурою й спортом. Проте можливостей реалізувати потребу, незважаючи на системні заходи влади, часто не було. Не вистачало керівників гуртків. До прикладу, у селі Скелювате Мелітопольської округи членами місцевого осередку ЛКСМУ було придбано м'ячі для гри у гандбол, але особи, яка б допомогла оволодіти правилами гри не знайшлося [14, 53].

Організація фізичної культури і спорту вимагала кваліфікованих кадрів. Тому у другій половині 1920-х років в округах УСРР проводили курси підготовки інструкторів відповідного профілю. Зокрема, у 1925 році у м. Києві протягом 2-х місяців діяли окружні курси. Із 22 районів округи навчалось 54 курсанти. Після навчання найкращих юнаків залучили до роботи з організації і популяризації фізичного виховання на районному рівні, решта відправлялася працювати до сіл Київщини [15, 7]. Протягом 1926 року в Одеській, Черкаській, Волинській, Харківській окрузі були проведені короткотермінові курси з підготовки молодих сільських інструкторів [11, 33]. У селі Солоне Дніпропетровської округи у 1927 році районна рада фізичної культури провела 5-денний семінар для керівників гуртків. Вивчали правила організації спортивної ходьби, стрибків, гімнастики, ігор [16, 4].

Фінансові можливості для розвитку спорту і усіх видів фізкультурних занять були досить обмеженими. Часто виникали проблеми із приміщенням, особливо в осінньо-зимовий період. Саме тому весняно-літній період виявився найбільш сприятливим для занять фізкультурою, оскільки не вимагав значних матеріальних витрат та помешкань. Ради фізичної культури наполегливо рекомендували використовувати сонце, свіже повітря і водойми для проведення фізкультури на селі й агітували за облаштування спортивних майданчиків. Зазвичай їх місцем був садок, вигін, військовий плац чи будь-яка інша територія, що знаходилась недалеко від сільбуду чи хати-читальні. На майданчику обов'язково повинна бути бігова доріжка, приладдя для різних видів стрибків, перекладини для виконання силових фізичних вправ та місце для групових вправ, ігор, марширування. Окрім спортивного майданчика, влітку облаштовували місце для купання на озері, ставку чи річці [17, 11].

На селі запроваджували найпростіші форми фізкультури, які подобалися молоді: біг, стрибки, гімнастику, перетягування канату та масові спортивні ігри [18, 3]. Також влаштовували командні змагання. Відомо, що влітку 1926 року у ряді округ, зокрема Полтавській, Ніжинській, Харківській, Волинській, Запорізькій, відбулись сільські спортивні змагання, а на Одещині – сільська спартакіада [11, 34].

Варто зазначити, що на 1920-ті роки припадає загальнодержавний процес творення цілої системи нових радянських свят. Спортивна галузь не була винятком. Фізкультура і спорт для влади слугували інструментом творення нової радянської людини. Як правило, спортивні свята запроваджували з метою пропаганди здорового способу життя, фізичної загартованості та формування ціннісних орієнтирів населення, передусім молоді. Тому частим явищем 1920-х років стали тижні фізкультури, республіканські, окружні, районні свята фізкультури, спартакіади. Спортивні демонстрації стали неодмінною частиною офіційних радянських свят. Так, у Черкаській окрузі у 1926 році під час відзначення Міжнародного юнацького дня було проведено й окружну спартакіаду, в якій взяло участь 87 осіб. Так звані «свята фізкультури» в окрузі відбувались й під час травневих, жовтневих свят і кампаній Червоного спортивного інтернаціоналу [19, 118]. У селі Казанка Криворізької округи під час святкування 1 Травня свої досягнення показував місцевий фізкультурний гурток [20, 4]. А на жовтневі свята фізкультурні демонстрації проводили гуртки Бородянського району [21, 4].

Про рівень поширення у середовищі сільської молоді спортивно-масового руху свідчить кількість фізкультурників, яких у селах УСРР на 1928 рік нараховувалось близько 200 тис., з них на Київщині близько 5 тис. сільських фізкультурників [22, 4]. Зокрема, у Бородянському районі Київської округи станом на 1928 рік нараховувалось 400 фізкультурників. Діяло 7 фізкультурних та 5 стрілецьких гуртків. У районних спортивних змаганнях брало участь 269 осіб. На громадських засадах працювало 4 сільські інструктори. Популярними формами фізкультури у районі стали легка атлетика, плавання, футбол, гандбол [21, 4]. У 1928 році у Шевченківській окрузі працювало 48 фізкультурних гуртків, які охоплювали 2999 осіб. Вони об'єднували сільську молодь віком від 17 до 25 років. В окрузі пропагувалися такі види спорту як легка атлетика, гімнастика, футбол, гандбол, волейбол, лижний та водний спорт. Зокрема, для розвитку зимових видів спорту Шевченківською окружною радою фізичної культури протягом 1927-1928 років було устатковано каток та лижну станцію у м. Черкаси [23, 95]. Загалом протягом 1926-1928 років у Шевченківській окрузі з легкої атлетики було проведено 2 районні та 2 окружні спартакіади, участь у яких взяло близько 800 фізкультурників. Окрім цього фізкультурники від Шевченківської округи брали участь у Всеукраїнських змаганнях з легкої атлетики, шахів та зимових видів спорту [23, 96].

Влаштовувалися й конкурсні огляди на кращий спортивний гурток, які відбувалися у рамках проведення соціалістичних змагань. Такі показові заходи організовували з метою аналізу діяльності гуртків, їх обліку й контролю. Зокрема, у анкетах для участі у конкурсі вимагалось детально описувати склад гуртків, наявність спортивних майданчиків, приладдя, програм та планів занять, заходи медичного огляду, агітації, участь у боротьбі із стихійними лихами. Переможці, що посіли перші й другі місця, отримували у якості нагороди стрілецьке приладдя, книгозбірні, похвальні листи та спортивну періодику, як-от журнал «Червоний спорт», газети «Молодий більшовик» і «Молодий пролетар» [24, 4].

Як зазначалося, найсприятливішим часом проведення фізкультурно-спортивних заходів на селі була тепла пора року. Однак, дозволя сільській молоді фізкультурою намагалися заповнити і в зимовий час. Так, 1928 року Київською окружною радою фізичної культури був затверджений зразковий план роботи гуртків на зимовий період у приміщенні та на свіжому повітрі. У приміщенні мали місце бесіди із лікарем та медичний огляд членів гуртків, колективне читання спортивної літератури. Практичні заняття переносились на свіже повітря, які поєднували фізичні вправи та зимові види спортивних розваг для сільської молоді – катання на лижах, ковзанах, ігри на льоду. Також практикувались гімнастичні вправи та військовий вишкіл на спортмайданчиках [25, 6]. Загалом зимова праця фізкультурного гуртка тривала близько 3-х місяців й гуртківці збиралися 3 дні на тиждень. Години занять у приміщенні й на дворі поділялися порівну. Час занять розподілявся загалом так: на катання на ковзанах було відведено 9 год., на лижах – 5 год., спуски на санках – 5 год., на гімнастику чи «муштру» (за умови сприятливої погоди) – 6 год. Заняття у приміщенні, як зазначалося, передбачали читання спортивної літератури, вивчення правил спортивних ігор, а також розмови із лікарем або вчителем з основ здорового способу життя, гігієни сільського побуту тощо. На цю частину роботи виділялося 20 год. [26, 18].

Чимало уваги в процесі фізкультурно-спортивної роботи на селі приділялося військово-патріотичному аспекту. Він полягав у милітаризації фізичного виховання і спорту. Фізкультура розглядалася як частина військової підготовки. Молоді представляли цю форму дозвілля не як розвагу, а як важливу революційну справу, зміст якої полягає у накопиченні фізичних можливостей і вмінь, необхідних під час служби у збройних силах. Це пояснювалося особливим становищем пролетарської країни, яку оточував буржуазний світ, що і зумовлювало необхідність готовності до захисту. Однак, безпосереднє відношення до воєнної справи у фізкультурно-спортивному русі мали лише створені при сільбудах стрілецькі гуртки. Молодь знайомилась зі стрілецькою зброєю, вчилася влучно стріляти. Щоправда, на практиці поширеною стала лише стрільба із лука [27, 4].

У зазначений період серед сільського юнацтва особливе захоплення викликала гра у футбол. У періодиці це явище називали «футболomanія», «футбольний запой». Радянська влада на новизну футболу з його «хворобами росту» реагувала швидше з обуренням. Галасливий, забіякуватий футбол суперечив головним принципам радянської фізкультури і спорту й витісняв високу тему боротьби між старим і новим. Аматорський підхід до фут-

болу без знання правил часто призводив до травмування під час гри. Однак, це не зупиняло популярність футболу. Часто по селах збиралося одночасно до 40 осіб, які ділилися між собою на дві команди, і змагалися між собою впродовж 6-8 годин [28, 4].

Проти захоплення футболу активно виступала Пролетарська культурно-просвітницька організація – Пролеткульт. Він діяв при Народному комісаріаті освіти та мав за мету всебічний розвиток й творення нової пролетарської культури. Пролеткультівці хоча й не заперечували спорт і фізкультуру, однак звинувачували гру у футбол у «буржуазному ухилі» та брутальності. Проте, через таку популярність спортивної гри серед молоді заборонити її не наважувались [12, 17].

Починаючи з другої половини 1920-х років сільське юнацтво ряду округ УСРР самодіяльно та з великим завзяттям створювало футбольні гуртки. Наприклад, у селі Буки Уманської округи молодь самостійно організувала спортивний гурток, збудувала майданчик, турнік та придбала м'яча. Керував гуртком завідувач школою [29, 4]. У Макарівському районі Київської округи на 1925 рік нараховувалося 8 футбольних гуртків [30, 4]. Однак, існували проблеми із придбанням м'ячів та відсутністю керівників і тренерів для команд. Фінансову підтримку молодь отримувала від сільбудів, хат-читалень. Так, у селі Козин Корсунського округу хата-читальня придбала м'яча для футбольного гуртка. Грати збиралися щонеділі [31, 4]. Але часто сільські команди шукали власні способи й ресурси для матеріального забезпечення. До прикладу, у селі Сулимівці Київської округи хлопці організували спільно із драматичним гуртком показ вистави, й на виручені кошти купили м'яча [32, 4].

Популярними стали молодіжні футбольні змагання між командами сусідніх сіл. На такі заходи вболівати приходило усі односельчани. Як правило, змагання влаштовували у неділю, коли селяни мали вільний від роботи час. Так, влітку 1925 року відбувся футбольний поєдинок між командами сіл Забуяння та Волосінь Макарівського району Київської округи. Перемогу здобула команда забуянців [33, 4].

Цікавою грою, якою захоплювалась сільська молодь, була й гра в скраклі. Це українська народна спортивна гра, яка полягає у тому, щоб вибити палицею з певної відстані із задалегідь окресленого поля дерев'яні циліндричні стовпчики заввишки 20-25 см й завтовшки 4-5 см – скраклі. Кількість учасників у такій грі складала від 2 до 20 осіб, що поділялися на дві команди. Кожна команда гравців мала свій «город», на якому будувала із скраклів фігури для супротивників. Перемагала команда, яка швидше вибивала всі скраклі з «города» протилежної команди [34, 4].

Незважаючи на помітні успіхи в поширенні фізкультурно-спортивної справи на селі, активне долучення до неї молоді, ставлення до неї залишалося неоднозначним. Традиційне світосприйняття селянства диктувало часто іронічну реакцію на впровадження фізкультури, й відверте нерозуміння її необхідності. Тяжка фізична праця заповнювала майже увесь час селян, тому фізична культура і спорт не розглядалося як форма дозвілля й відпочинку від основної праці, а як марна непродуктивна трата часу і, більше того, аномальна поведінка. «На селі ще сильна думка, що спорт – це забавка, дитяча розвага, біганина й що дорослому парубчині воно не до лиця, бо порушує «поважність», – зазначав з цього приводу сільський кореспондент Микола Філь у журналі «Селянський будинок» [35, 13]. Звичайно, така ситуація не могла не стримувати просування фізкультурно-спортивного життя, однак і не стала вирішальною у його розвитку.

Висновки. Отже, у 1920-х роках існував помітний інтерес сільської молоді до фізкультури і спорту. Найбільше зацікавлення проявлялося до гри у футбол. Організаторами фізкультури на селі стали комсомольці та профспілки. Провідною формою стала гурткова робота. Проте у розвитку зазначеної галузі гостро відчувалися обмежені фінансово-матеріальні можливості та брак кваліфікованих спеціалістів-інструкторів. Разом з тим, використовуючи ініціативу населення влада наповнювала цю сферу дозвілля ідейним змістом. Фізкультурно-спортивна галузь задовольняла радянську владу у площині виконання нею функцій організації вільного часу, й у такий спосіб забезпечувала контроль над молодим поколінням, підготовку до служби у Червоній Армії та виховний вплив на нього. Влада на місцях намагалася надати соціальному запиту сільської молоді щодо фізкультури і спорту керованого з її боку характеру. Тому протягом 1920-х років йшла активна боротьба проти «ухилів», тобто – небажаних тенденцій, у радянській фізкультурі та спорті.

Дослідження розвитку фізичної культури і спорту у сільському молодіжному середовищі постреволюційного періоду ілюструє можливість проведення відповідних заходів в умовах повоєнної розрухи, фінансових труднощів, відсутності матеріальної бази, кваліфікованих кадрів та консерватизмі селянського мислення. Разом з тим, для реалізації цієї справи необхідна підтримка держави, громадських інституцій та врахування природного інтересу до різних видів занять фізичною культурою та спортом. Втілення у життя комплексу заходів щодо впровадження фізичної культури і спорту серед молоді сприятиме виховному, патріотичному впливу та повноцінному фізичному розвитку молодих людей.

Список використаної літератури

1. Тимошенко Ю. О. Історичні умови та специфіка розвитку спорту й фізичного виховання в Радянській Україні в 20-40 рр. XX ст. / Ю. О. Тимошенко // Наукові записки : Збірник наукових праць. – Вип. 120. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. – С. 261–269.
2. Тимошенко Ю. Спортивне життя в радянській Україні в 1920-ті роки / Ю. Тимошенко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : Збірник наукових праць. – № 3 (19). – Луцьк : Вид-во Східноєвропейського нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2012. – С.47–52.
3. Савченко Г., Хоменко Є. Перебудова системи фізичної культури в УСРР наприкінці 1920-х – на початку 1930-х років / Г. Савченко, Є. Хоменко // Етнічна історія народів Європи : Збірник наукових праць. – Вип. 39. – Київ : Вид-во УНІСЕРВ, 2013. – С. 134–139.
4. Бутакова Є. Радянські фізкультурні та спортивні свята як об'єкт вивчення геортології: історико-джерелознавче дослідження на фотодокументах 20-х рр. XX ст. [Електронний ресурс] / Є. Бутакова // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – 2006. – № 13. – С. 194–212. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/sid_2006_13_1_194
5. Ковальчук Г. П. Організаційні основи фізичного виховання молоді в радянській Україні у 20-х роках XX століття [Електронний ресурс] / Г. П. Ковальчук // Педагогічний дискурс. – 2013. – Вип. 15. – С. 328–333. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2013_15_69
6. Мельниченко В. М. Історія футболу Черкащини в історико-краєзнавчих дослідженнях / В. М. Мельниченко // Футбол Черкащини: історія, сучасність і перспективи розвитку. Науково-практична конференція. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2005. – С.16–19.
7. Страшевич В. Футбол ніколи не закінчується : історико-краєзнавчий нарис / В. Страшевич. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – 264 с.
8. ЛКСМ України в рішеннях з'їздів та конференцій. 1919-1966 : Збірник документів / [Ю.В. Бабко, Т.В. Главак, Д.А. Яремчук] ; гол. ред. кол. О.С. Капто. – К. : Вид-во ЦК ЛКСМУ «Молодь», 1969. – 671 с.
9. Блях В. Фізкультура на селі / В. Блях // Селянський будинок. – 1925. – № 3. – С. 32–36.
10. Блях В. Організуємо здорову розвагу молоді / В. Блях // Молодий більшовик. – 1927. – № 9. – С. 17–18.
11. Філь М. Більше уваги сільській фізкультурі / М. Філь // Селянський будинок. – 1927. – № 1. – С. 33-36.
12. Філь М. Організація фізичної культури при сільбуді / М. Філь // Селянський будинок. – 1926. – № 6. – С. 13–17.
13. Філь М. Фізкультура у програмі курсів політосвітників / М. Філь // Селянський будинок. – 1927. – № 2. – С. 17–18.
14. Удовенко С. П. Чого для розвитку фізкультури треба / С. П. Удовенко // Селянський будинок. – 1927. – № 4. – С. 53.
15. Цімерман К. Курсантів спорткурсів – на село! / К. Цімерман // Молодий більшовик. – 1925. – Ч 57 (100). – С. 7.
16. Кім Комсомольський. Провели семінар інструкторів ФК (с. Солоне) / Кім Комсомольський // Майбутня зміна. – 1927. – Ч 21 (315). – С. 4.
17. Філь М. Фізкультурна робота на весні і влітку / М. Філь // Селянський будинок. – 1927. – № 3. – С. 11.
18. Про літні форми фізкультури // Майбутня зміна. – 1928. – Ч 31 (386). – С. 3
19. Відчит Шевченківського округового виконавчого комітету за 1925-1926 рік XI округовому з'їзду рад Шевченківщини. – Черкаси : Державна друкарня, 1927. – 126 с.
20. Сонце й Місяць. Демонструємо свої м'язи (Казанка на Криворіжжі) / Сонце й Місяць // Майбутня зміна. – 1928. – Ч 41 (396). – С. 4.
21. Фізкультура та спорт (Бородянський район на Київщині) // Молодий більшовик. – 1928. – № 13 (336). – С. 4.
22. Фізкультуру у побут // Молодий більшовик. – 1928. – № 26 (349). – С.4.
23. Відчит Шевченківського округового виконавчого комітету за 1926-1928 рік XII-му округовому з'їзду рад Шевченківщини. – Черкаси : Державна друкарня, 1929. – 136 с.
24. Готуймося до конкурсу гуртків фізкультури! // Молодий більшовик, 1925. – Ч. 51 (94). – С. 4.
25. Перші кроки зимової роботи спортгуртка на селі // Молодий більшовик. – 1927. – № 86 (315). – С. 6.
26. Філь М. Фізкультура на селі взимку / М. Філь // Селянський будинок. – 1926. – № 11. – С. 18.
27. Цікавий і приступний спорт // Молодий більшовик. – 1928. – № 29 (352). – С. 4.
28. Дядько Федір. Дограються, що ні ніг ні зубів не буде (с. Іванків на Київщині) / Дядько Федір // Молодий більшовик. – 1926. – Ч. 48 (181). – С. 4.
29. Селькормол Журавель. Футбольним м'ячем по спортосередках (с. Буки на Уманщині) / Селькормол Журавель // Молодий більшовик. –1925. – Ч. 39 (82). – С. 4.

30. Селькормол П. З. Спорт поширюється (Макарівський район) / Селькормол П. З. // Молодий більшовик. – 1925. – Ч. 49 (92). – С. 4.
31. Селькормол Гроха. с. Козин Миронівського р-ну / Селькормол Гроха // Молодий більшовик. – 1925. – Ч. 39 (82). – С. 4.
32. Селькомор Осьмак. Футбольним м'ячем по спортосередках (с. Сулимівка Баришівського району) / Селькомор Осьмак // Молодий більшовик. – 1925. – Ч. 39 (82). – С. 4.
33. Селькомор Єлька. Змагання / Селькомор Єлька // Молодий більшовик. – 1925. – Ч. 49 (92). – С. 4.
34. Очеретько М. Фізкультура на селі. Правила гри в скраклі (городки) / М. Очеретько // Молодий більшовик. – 1926. – Ч. 36. – С. 4
35. Філь М. Фізкультурна робота на весні та влітку / М. Філь // Селянський будинок. – 1927. – № 3. – С. 13.

References

1. Tymoshenko, Yu. O. (2014). Historical conditions and specificity of the development of sport and physical education in Soviet Ukraine in the 20-40's. XX centuries. *Naukovi zapysky : Zbirnyk naukovykh prats (Scientific notes: Collection of scientific works)*, 120, 261–269 (in. Ukr).
2. Tymoshenko, Yu. O. Sporting life in Soviet Ukraine in the 1920's. *Naukovi zapysky : Zbirnyk naukovykh prats (Scientific notes: Collection of scientific works)*, 3 (19), 47-52 (in Ukr).
3. Savchenko, H. & Khomenko, Ye. (2013). Reorganization of the system of physical culture in the USSR in the late 1920's - early 1930's. *Etnichna istoriia narodiv Yevropy: Zbirnyk naukovykh prats. (Ethnic History of the Nations of Europe: Collection of scientific works)*, 39, 134-139 (in. Ukr).
4. Butakova, Ye. (2006). Soviet physical culture and sports holidays as the object of geortology's research: historical and sources investigation by the photo-documents of the twenties of the XX century. *Spetsialni istorychni dystsypliny: pytannia teorii ta metodyky (Special Historical Disciplines: Theory and Methodology)*, 13, 194-212 Retrieved from <http://history.org.ua/JournALL/sid/13/1/10.pdf> (in Ukr.).
5. Kovalchuk, H. P. (2013). Organizing bases of youth physical training in the Soviet Ukraine in the 20th of the XXth century. *Pedahohichnyi dyskurs (Pedagogical discourse)*, 15, 328-333 Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2013_15_69 (in Ukr.).
6. Melnychenko, V. M. (2005). The history of football in Cherkassy Region in historical and regional studies. *Futbol Cherkashchyny: istoriia, suchasnist i perspektyvy rozvytku. Naukovo-praktychna konferentsiia. (Football of Cherkasy region: history, modernity and development prospects. Scientific and Practical Conference)*. Cherkasy, 16-19 (in Ukr.).
7. Strashevych, V. (2006). Football never ends: Local History essay. *Futbol nikoly ne zakinchuietsia : istoryko-kraieznavchyi narys. Cherkasy* (in Ukr.).
8. Babko, Yu. V., Hlavak, T. V., Yaremchuk, D. A. et al. (1969). In Kapto, O. S. (Ed.). *LKSM of Ukraine in decisions of congresses and conferences*. Kiev: Central Committee of the LCSMU Youth (in. Ukr).
9. Bliakh, V. (1925). Physical culture in the village. *Selianskyi budynok (Peasant House)*, 3, 32-36 (in. Ukr).
10. Bliakh, V. (1927). Organize healthy entertainment for the youth. *Molodyi bilshovyk (The Young Bolshevik)*, 9, 17-18 (in. Ukr).
11. Fil, M. (1927). More attention to the rural physical education. *Selianskyi budynok (Peasant House)*, 1, 33-36 (in. Ukr).
12. Fil, M. (1926). Organization of physical culture at the peasant house. *Selianskyi budynok (Peasant House)*, 6, 13-17 (in. Ukr).
13. Fil, M. (1927). Physical culture in the program of political education courses. *Selianskyi budynok (Peasant House)*, 2, 17-18 (in. Ukr).
14. Udovenko, S. P. (1927). What is necessary for the development of physical education. *Selianskyi budynok (Peasant House)*, 4, 53 (in. Ukr).
15. Tsimerman, K. (1925). Cadets of sports courses – to the village! *Molodyi bilshovyk (The Young Bolshevik)*, 57 (100), 7 (in. Ukr).
16. Kim, Komsomolskyi. (1927). The seminar for instructors of FC was conducted (village Solone). *Maibutnia zmina (Future change)*, 21 (315), 4 (in. Ukr).
17. Fil, M. (1927). Physical training work in spring and summer. *Selianskyi budynok (Peasant House)*, 3, 11 (in. Ukr).
18. (1928). About summer forms of physical education. *Maibutnia zmina (Future change)*, 31 (386), 3 (in. Ukr).
19. (1927). *The Report of the Shevchenkivsky District Executive Committee for the 1925-1926 XIth Congress of the Councils of the Shevchenkivshchyna*. Cherkasy: The State Printing House, 118 (in. Ukr).
20. Sontse y Misiats (1928). Demonstrate our muscles (Kazanka in Kryvorizhya). *Maibutnia zmina (Future change)*, 41 (396), 4 (in. Ukr).
21. (1928). Physical culture and sports (Borodyanka district in the Kyiv region). *Molodyi bilshovyk (The Young Bolshevik)*, 13 (336), 4 (in. Ukr).
22. (1928). Physical culture in everyday life. *Molodyi bilshovyk (The Young Bolshevik)*, 26 (349), 4 (in. Ukr).
23. (1929). *The Report of the Shevchenkivsky District Executive Committee for 1926-1928 of the XIIth Constituency Congress of the Councils of Shevchenkivshchyna*. Cherkasy: The State Printing House, 95 (in. Ukr).
24. (1925). Get ready for the competition of physical culture circles! *Molodyi bilshovyk (The Young Bolshevik)*, 51 (94), 4 (in. Ukr).
25. (1927). The first steps of the winter work of a sports circle in the village. *Molodyi bilshovyk (The Young Bolshevik)*, 86 (315), 6 (in. Ukr).

26. Fil, M. (1926). The physical culture in the village in winter. *Selianskyi budynok (Peasant House)*, 11, 18 (in. Ukr).
27. (1928). Interesting and possible sport. *Molodyi bilshovyk. (The Young Bolshevik)*, 29 (352), 4 (in. Ukr).
28. Diadko Fedir (1926). They are playing that will not be no teeth nor legs. *Molodyi bilshovyk (The Young Bolshevik)*, 48 (181), 4 (in. Ukr).
29. Selkormol, Zhuravel (1925). The soccer ball up to sports circles. (village of Buki on the Uman region). *Molodyi bilshovyk (The Young Bolshevik)*, 39 (82), 4 (in. Ukr).
30. Celkormol, P. Z. (1925). Sports is spreading (Makariv district). *Molodyi bilshovyk (The Young Bolshevik)*, 49 (92), 4 (in. Ukr).
31. Celkormol, Hrokha (1925). village Kozin Mironovsky district. *Molodyi bilshovyk (The Young Bolshevik)*, 39 (82), 4 (in. Ukr).
32. Selkomor Osmak (1925).). The soccer ball up to sports circles. (village Sulimovka Baryshiv district). *Molodyi bilshovyk (The Young Bolshevik)*, 39 (82), 4 (in. Ukr).
33. Selkomor Yelka (1925). The Competition. *Molodyi bilshovyk (The Young Bolshevik)*, 49 (92), 4 (in. Ukr).
34. Ocheretko, M. (1926). Physical culture in the countryside. Rules of the game in the skrakli (horodky). *Molodyi bilshovyk (The Young Bolshevik)*, 36, 4 (in. Ukr).
35. Fil, M. (1927). Physical training work in spring and summer. *Selianskyi budynok (Peasant House)*, 3, 13 (in. Ukr).

POLTAVETS Natasha, PhD student of Department of Archaeology and special spheres of historical science, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy,
e-mail: natasha_poltavets@ukr.net

YOUNG RURAL POPULATION IN SPORTS MOVEMENT OF THE USRR

Abstract. Introduction. Under current conditions of the policy of decentralization considerable attention is paid to the youth questions. The development of modern young rural population is accompanied by existence of broad range of problems. The topical issue is the development of mechanisms and the creation of proper conditions for a holistic personal growth, which includes both spiritual and physical development. Today the challenging task is to educate the physically healthy young people, which in turn will contribute to the security of the state and the formation of the active civil society. Taking this into consideration it is expedient to the research and rethinking of historical experience in attracting young rural population to physical education and sports in 1920's.

The purpose of the article is to study and analyze the participation of young rural population in the physical culture and sports movement during the 1920's. **The object** is young rural population. **The subject** is the study of organizational principles and forms of development of physical culture and sports in the rural localities of the USRR.

Results. As part of study made it clear that a number of issues on the history of development of physical culture and sports in rural localities of the USRR have hardly been developed by modern researchers. The author has been established that a physical culture in an investigated period executed such functions as healthful, cultural and educational, military-patriotic and education of spirit of collectivism. The sports-mass movement of youth in the rural localities was headed by trade unions and the Komsomol. Public organizations such as "Peasant houses" became the centers of physical work. The organizational form of exercise was physical circles. In the development of rural physical education and sports, there were problems of financial and material nature. The grave problem was the lack of qualified specialists, instructors and trainers. For this reason in rural regions were introduced the simplest forms of physical training: running, jumping, gymnastics, rope pulling and mass sport games. In an investigated period the most popular sport game among young rural population was football.

Conclusions. On the ground of available historical sources, the author has been found that physical culture and sports were one of the authorized forms of leisure for young rural population of the USRR. The Soviet system considered physical activity and sport as a means of control and influence over the young rural generation. Despite some successes in the distribution of physical culture and sports in the countryside, the active inclusion of young people in it, the attitude towards physical education and sports had two faces. The peasants with their traditional worldview is often ironically treated the introduction of physical education and did not understand its necessity. Hard physical work has filled nearly all the time of the peasants, therefore, physical culture and sport is not seen as a form of leisure and recreation.

Key words: physical culture, sport, young rural population, physical circles, football, leisure.

Одержано редакцією 16.10.2017
Прийнято до публікації 30.11.2017